

AVANTAJELE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PARCURSUL EUROPEAN

Călin POPESCU-TĂRICEANU
Președintele Senatului României

Nu am nicio îndoială că momentul culminant al vieții mele publice și politice de până acum s-a petrecut în ziua de 25 aprilie 2005 la Abația Neumünster din Luxemburg, unde a avut loc ceremonia de semnare a Tratatului de Aderare a României la Uniunea Europeană, care avea să intre în vigoare la 1 ianuarie 2007.

Am avut privilegiul extraordinar de a semna acest document în calitate de prim-ministru al României, de a asocia astfel numele și semnătura mea la documentul care consfințea împlinirea celui mai mare proiect național al statului român, devenit astfel parte integrantă a familiei celor mai dezvoltate țări europene și părtăș al valorilor de libertate și de democrație în jurul cărora aceste țări și-au unit forțele. Visat, imaginat, proiectat de generația marilor înaintași de la 1848, obiectiv esențial al luptei pentru unire și independență, temei al Marii Uniri, speranță secretă care a ținut în viață două generații de români striviți de dictatura comunistă, înscrierea noastră între statele membre UE ducea mai departe aspirațiile revoluției din 1989 și încheia o etapă decisivă de regăsire a identității noastre europene.

Au trecut 25 de ani de la revoluție și 9 ani din acel moment inegalabil al semnării Tratatului de Aderare. Pare să se apropie ziua în care și Republica Moldova se va număra printre statele membre ale UE. La 29 noiembrie 2013, în cadrul reuniunii la vârf a Parteneriatului Estic de la Vilnius, Republica Moldova a fost primul stat din cele aparținând acestui Parteneriat care a parafat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. Astfel, Republica Moldova a ales o cale foarte diferită de cea impusă Ucrainei de guvernarea Ianukovici și a putut evita violența, contestațiile și confruntările sângeroase care au adus și continuă să aducă atâtea nenorociri vecinilor noștri ucraineni.

Întemeiată pe voința majoritar exprimată prin vot a cetățenilor săi aspirând la integrarea europeană, Republica Moldova a făcut astfel un pas decisiv către apartenența sa la UE.

Acum câteva zile, luni, 5 mai, cetățenii Republicii Moldova au obținut una dintre cele mai importante libertăți constitutive identității europene – re-

gimul liberalizat de vize pentru călătorii în toate statele membre ale spațiului Schengen. E un moment istoric. Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de un drept fundamental al UE, libertatea de circulație.

E o formă extrem de concretă de integrare europeană. E un succes al cetățenilor, al guvernului pro-european de la Chișinău și unul al nostru, al tuturor prietenilor europeni ai Republicii Moldova. Este consecința cea mai convingătoare a angajamentului ferm al Guvernului dumneavoastră de a promova reformele democratice și de a implementa standardele europene.

Desigur, acesta este doar începutul unui drum pe care România dorește din toată inima să vă ajute să-l parcurgeți, atât prin dezvoltarea unor proiecte comune, cât și prin transmiterea de competențe și *know-how* pe care l-am acumulat în lungul parcurs datorită căruia suntem azi un stat membru cu drepturi depline al UE.

Parcursul oricărei țări către integrarea europeană este lung și dificil, fiindcă Uniunea Europeană este o organizație fără precedent sub aspectul complexității relațiilor dintre statele membre și al exigențelor pe care aceste relații le implică. Într-adevăr, spre deosebire de marea majoritate a organizațiilor internaționale, care își bazează coeziunea – implicit mai degrabă decât explicit – pe cel mai mic numitor comun, UE tinde să se organizeze la nivelul celui mai mare numitor comun.

E adevărat că UE a debutat ca o organizație de cooperare economică într-un domeniu riguros limitat, cel al oțelului și cărbunelui, dar tratatul semnat de Consiliul European la 7 februarie 1992 în localitatea olandeză Maastricht, reprezentând cea mai profundă schimbare a tratatelor de la înființarea Comunității Europene și până la data semnării, a pus bazele Uniunii Europene ca organizație politică.

Principalul instrument – dar și principala con-

secință a acestei decizii este faptul că Uniunea Europeană acceptă noi membri cu condiția ca aceștia să accepte la rândul lor ca același set de reguli de bază să funcționeze în toate statele membre. Acesta, faimosul *acquis* comunitar – drepturile și obligațiile dobândite în procesul de constituire a comunităților și apoi a Uniunii ca atare – trebuie adoptate prin legi și norme interne și mai ales trebuie implementate, trebuie adoptate în practica de zi cu zi a administrației, justiției, puterilor locale și centrale, în viața societății în general.

Nu e niciodată de prisos să subliniem importanța reformelor de fond îndreptate spre pregătirea Republicii Moldova – a instituțiilor publice, a agenților economici, a cadrului de reglementare – în vederea fructificării depline a **beneficiilor** pe care le aduce cu sine integrarea europeană, în vederea racordării depline la valorile, la spiritul – dar și la piața Uniunii Europene. Fiindcă, nu mă sfiesc să o afirm, oricât de mari ar putea părea **costurile** procesului de aderare, care e departe de a fi ușor de parcurs, **beneficiile** aderării le depășesc cu mult.

Aceste beneficii sunt de mai multe feluri: beneficii concrete, palpabile, dar și beneficii mai puțin evidente poate, care ridică la un nivel fără precedent în istoria țărilor noastre ceea ce putem numi **calitatea vieții**. Fiindcă, să fim realiști: noi, românii de dincoace – sau de dincolo de Prut – doar suntem la Chișinău – am avut momente de glorie în istoria noastră, în cultura noastră – dar nu am avut de fapt niciodată parte de viața tihnită a semenilor noștri din Europa Occidentală a ultimei jumătăți de secol. De unii singuri ne-am mai străduit noi, și în sec. XIX, și între cele două războaie mondiale, și imediat după 1989. Am reușit, de bună seamă, să ardem unele etape, să facem salturi spectaculoase și progrese neașteptate, dar nu să ne așezăm statornic în matca civilizației și buneii stări pentru cât mai mulți dintre concetățenii noștri. Uniunea Europeană asta ne promite: dacă ne străduim, dacă ne ordonăm și noi viețile cât de cât, Europa ne ajută să trăim ca în Europa. Ne oferă fonduri nerambursabile, cu singura condiție de a le folosi judicios și cinstit. Ne deschide porțile școlilor și universităților ei, cu condiția să avem grijă și noi de ale noastre. Ne primește să muncim pe bani buni, cu condiția să respectăm regulile unei guvernări. Și ne mai cere ceva: să facem astfel încât și la noi acasă să se poată trăi civilizată, ca să-și poată trimite specialiștii, tinerii, administratorii și întreprinzătorii în țările noastre fără să le fie teamă de mari riscuri. Nu îmi fac iluzii. Nu vreau să vă imaginați că vreau să vă prezint Uniunea Europeană ca pe o lume perfectă.

În timpul experienței mele ca prim-ministru am găsit însă, în documentele fondatoare ale Comunităților Europene, o frază care mi s-a părut totdeauna esențială, anume că aceste state unite în jurul unui proiect comun de dezvoltare consideră că societățile lor sunt **perfectibile**. Am considerat mereu că, după ce destinele noastre, ale părinților și ale copiilor noștri, au fost sacrificate decenii de-a rândul utopiei unei societăți perfecte, acest proiect al unei societăți care poate deveni, prin voința comună a membrilor ei, o societate mai bună, fără însă a-și face iluzii utopice, cum că ar putea fi perfectă, este încurajator și dătător de speranță. Este în același timp democratic, fiindcă acest „mai bine” depinde de voința comună a membrilor fiecărei societăți, și respectuos față de diversitate, fiindcă, în afara unor reguli comune de funcționare, ne lasă pe fiecare, în calitate de cetățeni, să definim cum vrem noi „mai binele”.

Desigur, e un proces îndelungat și destul de anevoios acela prin care o întreagă societate își modifică regulile de funcționare. E nevoie de o fermă voință politică, dar și de un vast proces de învățare la nivelul întregii societăți. Aici cred că și dumneavoastră, elita intelectuală a Republicii Moldova, puteți aduce o contribuție de mare preț, pentru a face să fie înțeles procesul de integrare în toate nuanțele sale. Și România – autoritățile, dar mai ales societatea civilă – pot contribui nu doar cu transfer de tehnici și de norme, dar și cu împărtășirea unei experiențe omenești esențiale pentru acest proces.

Există, pe de altă parte, două mari domenii de risc în acest parcurs. Cel dintâi este cel al separatismelor și cu deosebire, dar nu numai, al separatismului transnistrean. E o problemă pe care nici statele, nici societățile noastre, oricât și-ar uni forțele, nu o pot rezolva singure. Dar e o problemă care trebuie rezolvată dacă dorim integrarea Republicii Moldova în UE. România se poate angaja să uzeze de toate relațiile și parteneriatele ei pentru a accelera găsirea unei soluții, dar această soluție nu poate fi decât cea asupra căreia Republica Moldova decide.

A doua problemă este cea a consensului național. Trebuie semnat Acordul de asociere politică și componenta economică și ratificat înainte de intrarea în campania electorală pentru alegerile parlamentare. După intrarea în vigoare a Acordului, se pune problema reformei constituționale, cu dezbaterile inerente, în Republica Moldova – și, nu mai puțin, în România – cu respectarea sugestiilor Comisiei de la Veneția. În același timp, Republica Moldova va trebui să facă pasul decisiv. Republica Moldova are dreptul să solicite statutul de candidat la aderarea în UE. E un drept pe care Europa îl conferă prin articolul 49 din tratatul UE, statelor cu

vocație europeană care îndeplinesc condițiile și care își doresc asta.

Fiecare dintre acești pași are nevoie de un larg consens politic. Aici soluția vă aparține exclusiv dumneavoastră. În România, opinia publică majoritară, corpul civic în marea lui majoritate, erau atât de hotărât în favoarea integrării încât niciun partid politic nu și-a permis, cel puțin după 1996, să susțină altceva. Atât în 1995, când România a formulat cererea de aderare, cât și în 2000, când începeau negocierile, toate partidele politice au semnat un acord prin care se angajau să susțină eforturile de integrare în UE.

Aceste acorduri sunt indispensabile, fiindcă procesul de integrare e îndelungat și are deci toate șansele de a traversa mai multe etape electorale și guverne cu diferite compoziții. Problema este deci în ce măsură se poate realiza un asemenea consens național în jurul temelor integrării. Aici consider că dumneavoastră, în calitate, cum am mai spus, de elită intelectuală a republicii, aveți vocația de a contribui decisiv. Fiindcă, dacă sunteți convingși că drumul spre Europa e alternativa cea mai bună pentru țara dvs., aveți prestigiul, audiența și credibilitatea pentru a vă convinge concetățenii de importanța acestui proiect național.

Din punctul nostru de vedere, al cetățenilor României, integrarea europeană a ambelor noastre țări este oricum singura soluție viabilă și realistă pentru ca societățile noastre, care împart o uriașă memorie culturală și istorică comună, să se regăsească împreună fără a renunța la niciuna dintre experiențele istorice care le definesc pe fiecare în parte. Este o soluție foarte diferită de cele pe care le puteam imagina acum 25 de ani, dar, ca state membre în UE, nu ne mai desparte nicio graniță și putem lucra deopotrivă la proiecte comune și la inițiative separate. Și dacă e adevărat că faptul de a fi chiar graniță de est a UE ne creează multe dificultăți, și nouă, și dumneavoastră, trebuie să recunoaștem și că evoluțiile dramatice din regiune legate de Ucraina creează oportunități suplimentare, un culoar mai favorabil Republicii Moldova. La vremea ei, și România a obținut un parcurs politic accelerat datorită situației de conflict din Balcanii de vest și cu deosebire datorită contribuției ei lipsite de echivoc pentru soluționarea crizei din Kosovo.

Republica Moldova e primul stat din cele șase ale Parteneriatului Estic care obține libertatea de circulație, e primul care va avea Acordul de Asociere semnat și probabil intrat în vigoare. Cum bine știți, dialogul dintre UE și Republica Moldova în domeniul vizelor a fost lansat la 15 iunie 2010, Planul de

acțiune privind liberalizarea vizelor a fost prezentat autorităților Republicii Moldova în ianuarie 2011. Pe baza rapoartelor pozitive privind implementarea acestui Plan de acțiune, Comisia a propus în noiembrie 2013 renunțarea la obligativitatea vizelor pentru cetățenii Republicii Moldova.

La 3 aprilie 2014, președintele Parlamentului European, Martin Schulz, și ministrul adjunct de Externe al Greciei, Dimitris Kourkoulas, au semnat documentele necesare pentru a permite transferul Republicii Moldova în lista țărilor terțe ai căror resortisanți sunt exonerati de obligativitatea vizei. Astfel că, la 5 mai 2014, cetățenii republicii au dobândit dreptul fundamental de liberă circulație în toate statele participante la Acordul de la Schengen. Noile linii de frontieră între Uniunea Europeană și Rusia s-au deplasat, după summitul Parteneriatului Estic de la Vilnius, către Republica Moldova și Georgia. Va trebui să lucrăm împreună, să lărgim cercul de susținători europeni, pentru a avea o decizie consensuală la nivelul UE pe parcursul întregului proces de aderare, dar acesta a demarat și are șanse importante de a avansa în ritm susținut.

***

Uniunea Europeană este o organizație unică prin însuși modul în care decide asupra politicilor sale. O organizație cu 29 state membre – peste 470 milioane de persoane – producând un sfert din PIB-ul întregii lumi, o organizație aproape coextensivă cu cea mai puternică alianță defensivă a lumii actuale, NATO, Uniunea Europeană reprezintă și un aranjament constituțional complex și original. Prin chiar modul și regulile sale de constituire, UE a adus împreună câteva dintre statele cu cea mai importantă experiență de suveranitate și identitate națională. În aceste condiții, capacitatea de a împărți suveranitatea fără a-i afecta substanța – mai întâi în domeniul economic, apoi chiar în cel politic – a fost o provocare permanentă pentru construcția europeană. Într-o lume dominată de mari blocuri industriale și militare, șansa UE este capacitatea sa de a fi imaginativă și diferită, mai productivă și nu mai puțin funcțională decât alte organizații comparabile.

Asta nu înseamnă că UE ar fi imună la crize. Prăbușirea marilor fonduri de investiții din SUA a declanșat o astfel de criză, care părea inițial să poată fi definită – cum au făcut-o chinezii – ca o criză financiară a spațiului nord-atlantic. Dar curând s-a putut constata că multe din țările UE erau parte a acestei mari crize și că politicile tradiționale ale Comisiei Europene și ale Băncii Centrale Europene, de echilibru foarte nuanțat, puteau părea insuficiente față de amploarea riscurilor. S-a adăugat reacția nu o dată bruscă în favoarea unor politici de austeritate

absolutizate excesiv drept panaceu universal contra crizei, drept care a avut loc o înghețare a dezvoltării și o blocare a tuturor mecanismelor de creștere. Ceea ce e însă și mai important decât acest diagnostic sever, este să constatăm că acțiunea conjugată a autorităților europene, a autorităților naționale și a cetățenilor UE a găsit calea ieșirii din criză. Iată exemplul României, care anul trecut a avut cea mai mare rată de creștere economică din întreaga UE. Am convingerea că acest succes s-a datorat faptului că politicile de austeritate convenite cu FMI și Comisia Europeană au fost în parte amendate prin alegerile parlamentare din 2012, care au adus la putere o coaliție de partide promovând o politică de echilibru, un termen mediu între severitatea politicilor de austeritate și atenția acordată nevoilor stringente ale cetățenilor. Iată de ce faptul că Uniunea Europeană s-a construit în jurul valorilor de libertate și de democrație rămâne esențial și reprezintă, în ultimă instanță, elementul definitoriu al acestei organizații.

Chiar și pentru cele mai avansate state ale lumii de azi, criza a dovedit că nimic important nu poate fi realizat în izolare. Europa de azi, Uniunea Europeană chiar, se divide încă între un grup de țări cu o civilizație modernă, înalt industrializată, cu o administrație eficientă și cu echilibre sociale, în vest, și o alta, care suferă încă de pe urma rămânerii istorice în urmă, cu o agricultură fărâmițată și cu o administrație încă prea greoaie. Armonizarea acestor două lumi pare încă „un pod prea îndepărtat”. Dar ce ar fi dacă, de comun acord, Vestul și Estul, ar găsi o cale inedită de a transforma aceste teritorii din est în teritorii ale economiilor postindustriale ale viitorului, câtă vreme aici există un spațiu liber de investiții care se mai cer încă amortizate și o resursă umană educată? Ce ar fi dacă, transformându-și destinele, popoarele din estul UE ar face dintr-un asemenea salt istoric, din a doua modernizare a economiilor lor, prioritatea lor absolută? Dacă întreaga Uniune Europeană ar înceta să mai vadă lărgirea UE ca pe un simplu proces repetitiv și ar adopta o viziune cu adevărat complementară a economiilor și societăților noastre?

Pe acest fond, problema identității europene și a raporturilor acesteia cu identitățile naționale componente redevine vizibil esențială. Chiar dacă UE va izbuti în întregul ei să pună capăt crizei și să stabilizeze economia europeană, rămâne un fapt acela că s-au ridicat în ultima vreme probleme esențiale legate de identitate și politici europene comune. Cultura europeană a fost adesea sacrificată în favoarea subzistenței și în numele austerității. Aceasta nu e situația ideală, departe de asta. Identitatea europeană, dar și identitățile naționale care dau UE bogăție

și diversitate, au deopotrivă nevoie de susținere și de continuitate pe termen lung. Valorile comune, patrimoniul european comun, care reprezintă temelia însăși a Uniunii Europene, au nevoie de grija noastră pe termen lung. Până acum, marile proiecte europene au fost mai ales proiecte de infrastructură. Asemenea proiecte trebuie să continue, mai ales în partea noastră de lume, dar dacă am imagina un mare proiect cultural european comun? Proiectul major de modernizare a cursului Dunării, care vă interesează ca și pe noi, are o componentă culturală și de protejare a patrimoniului care deschide calea unor asemenea abordări, susceptibile să armonizeze componentele de identitate culturală națională cu cele europene.

În ultimă instanță, istoria Europei și a culturii europene reprezintă de fapt terenul de origine al acestei construcții intelectuale și politice care este Uniunea Europeană. Această particularitate conferă UE o caracteristică unică – cea a diversității sale care poate fi mai degrabă armonizată decât disonantă. Această diversitate culturală își are rădăcinile în trecutul cel mai îndepărtat, dar corola ei se exprimă în prezent și oferă europenilor și identității acestora un viitor cu totul remarcabil.

Apartenența identității românești la fondul comun european a fost pusă sub semnul întrebării nu o dată, din pricina apartenenței noastre la creștinătatea orientală, din pricina suzeranității exercitate în această parte de Europă de către Imperiul Otoman – eronat interpretată ca dominație, și uitându-se de realitatea independenței culturale și religioase a Țărilor Române, niciodată transformate în pașalâc. În fine, dar nu în ultimul rând, de anexarea teritoriilor noastre, în forme diferite, dar cu efecte în mare măsură asemănătoare, de către Imperiul Sovietic. Or, niciuna din aceste trei împrejurări dramatice pentru noi nu a afectat apartenența noastră la orizontul memoriei comune europene, care reprezintă pentru toate societățile Europei piatra unghiulară a apartenenței la Uniune.

Tradiția de civilizație antică, apartenența la lumea creștinătății, viziunea democratică a prezentului și a viitorului – toate acestea fac și din România, și din Republica Moldova, state și societăți cu certă vocație europeană.

Iată de ce așteptăm cu încredere să ne regăsim, fratern, umăr la umăr, în Uniunea Europeană, care va oferi românismului, în integralitatea sa, posibilitatea valorificării potențialului cultural, spiritual și creativ!

*Discurs ținut
la Academia de Științe a Moldovei, 8 mai 2014*